

RESPOSTA A «EL *LOGOS* CORRESPONENT. ESTÈTICA TEOLÒGICA DE LA VERITAT DE DÉU»

Jaume FONTBONA
Facultat de Teologia de Catalunya

La ponència del professor Pierangelo Sequeri em suggereix de considerar tres punts més un quart. Els tres primers apuntarien sobre la trobada amb Déu en la nostra història humana, la veritat de Déu i la seva justícia. I l'últim s'entreté amb la crítica a la mateixa religió que porta l'Evangeli de Jesús de Natzaret.

1. En primer lloc, destacaria l'originalitat del punt de partença, el fet de servir-se de l'obra del *Proslogion* d'Anselm, que parteix de la fe en la veritat revelada per Déu i continguda en la Sagrada Escripura, la qual, com ha afirmat la *Constitució dogmàtica sobre la Divina revelació* del Concili Vaticà II, és l'ànima de la teologia (DV 24). Per a Anselm la fe en la veritat revelada i continguda en l'Escripura constitueixen l'*auctoritas* per excel·lència. El *Proslogion* d'Anselm cerca de veure amb els ulls de la fe i de l'amor el rostre de Déu, la veritat de Déu sobre l'home i el destí de la humanitat. I aquest rostre el veiem en el seu Fill fet home en Jesús Natzaret.

Segons Anselm de Canterbury l'afecte (*affectus*) és el moviment de l'ànima. En el seu *Proslogion* Anselm entra en col·loqui amb Déu des de l'afecte que brolla de la seva ànima, intentant trobar-se amb la seva bellesa. I el professor Sequeri ha notat que aquest afecte anticipa en nosaltres la presència de Déu *com ha de ser*, és a dir *segons la seva justícia*. I Déu és amor i la seva màxima felicitat consisteix en gaudir de la felicitat de l'altre. El mateix Anselm apunta que l'alegria acompanya l'amor i l'amor acompanya el coneixement:

Aleshores fins a quin punt us coneixeran Senyor, fins a quin punt us estimaran?¹

---

1. «Quantum te cognoscent, Domine, tunc, et quantum te amabunt?»

Per això hem de demanar de poder conèixer i estimar Déu en la vida present moguts pel nostre afecte:

Demano, Déu meu, que us conegui, que us estimi per tal d'alegrar-me en Vós.²

Que progressi aquí en mi el coneixement de Vós i que allà esdevingui ple, que el vostre amor creixi aquí en mi i allà sigui ple perquè aquí la meva alegria sigui gran en esperança i allà sigui plena en realitat.³

El fet que Déu Pare ens hagi entregat el seu Fill Únic com a company i *admirable conseller* en la recerca de la veritat, possibilita que, ja en aquesta vida, fem un tast d'aquest amor anhelat i alhora manifestat en Jesús de Natzaret. Per això, al final de l'últim capítol (el vint-i-sisè) del *Proslogion* Anselm demana:

Que sigui això el que estimi el meu cor, el que parli la meva boca. Que la meva ànima tingui fam d'aquesta felicitat; que el meu cos tingui set; que la meva substància sencera la desitgi, fins que entri en la glòria del Senyor, que és Déu tri i u, beneït en tots els segles. Amen.⁴

Anselm situa dins el mateix cercle de la trobada amb Déu la fe, l'amor i l'alegria. La fe s'uneix amb l'amor que ens obre a la felicitat de l'altre. I l'alegria, aquella que ningú no ens la prendrà (cf. Jn 16,22), l'assolim fent-nos fills en el Fill.

En definitiva, es tracta d'*intelligere*, o sigui, d'anar més enllà del fet d'entendre només intel·lectualment; es tracta d'*intus-legere*, és a dir llegir des dins, des del cor, cal entrar en allò que es llegeix. Aleshores entendre la Veritat és fondre's en la mateixa Veritat que és Jesucrist (cf. Jn 14,6). Només amb Crist podem entendre el famós argument del segon capítol⁵ i només amb Crist podem entendre els tres últims capítols (del vint-i-quatrè al vint-i-sisè). Certament, amb Crist, podem acollir la veritat escatològica: on el coneixement i l'amor assoleixen la seva perfecció.⁶ La fe viva creix en l'amor per tal d'esdevenir plena, i així viure plenament en la comunió amb Déu.

2. «Oro, Deus, cognoscam te, amem te, ut gaudeam de te.»

3. «Proficiat hic in me notitia tui, et ibi fiat plena; crescat amor tuus, et ibi sit plenus: ut hic gaudium meum sit in spe magnum, et ibi sit in re plenum.»

4. «Amet illud cor meum, sermocinetur os meum. Esuriat illud anima mea, sitiatur caro mea, desideret tota substantia mea, donec intrem in gaudium domini mei, qui est trinus et unus deus benedictus in saecula. Amen.»

5. Al final del segon capítol afirma: «Existit ergo procul dubio aliquid quo maius cogitari non valet, et in intellectu et in re» («Existeix, doncs, sense cap dubte, un ésser per sobre del qual no es pot imaginar res, ni en el pensament ni en la realitat»).

6. Ens basem en l'interessant article del jesuïta André HUBERT, «El enigma del hombre según Anselmo de Canterbury», *Teología y Vida* 45 (2004) 494-530.

Més encara, en el sagrament del baptisme, ja fem un tast d'aquesta comunió amb Déu. El baptisme incorpora el creient en la carn de Crist, l'Església, i el situa en un *orde* (τάξις), el de tots els fidels, que em diem la comunitat sacerdotal. I un cop incorporat en l'Església, com a existència personal eclesial o de comunió, l'arrela en el futur escatològic sense treure'l del present històric, en el sentit que la Carta als Hebreus dóna a ὑπόστασις quan parla de la fe com «realitat (ὑπόστασις; *substantia*) del que esperem i prova (ἔλεγχος; *argumentum*) del que no veiem» (He 11,1). I com ha dit recentment l'actual bisbe de Roma Benet XVI, en la Carta encíclica *Spe salvi*, «el present ja està marcat per la realitat futura» (n. 7).⁷

2. El professor Sequeri li agrada insistir en què la veritat de Déu i del seu desig és aquella que l'Evangeli de Jesús revela una vegada per sempre, és a dir que els cecs hi vegin, els coixos caminin, els pecadors siguin perdonats, i els pobres comptin.

La icona del *Logos* és la carn del Fill, i la carn del Fill és la carn de l'Església (com li agradava notar l'amic Tillard).⁸ L'Església és el lloc on experimentar sacramentalment la veritat de Déu i del seu desig. L'Església ja «reunida per Déu», ha de reunir tots els pobles *per a* Déu.⁹ Millor encara, «la realitat teològica i última», com diu Salvador Pié, de l'Església (la *res Ecclesiae*) és la filiació divina i la fraternitat humana en Crist.¹⁰ Aquesta realitat s'edifica i es manifesta ja ara i ací en la celebració de l'Eucaristia de cada Església local. Aleshores, la mateixa κοινωνία és «la carn del cristià»,¹¹ és a dir en constitueix la identitat. L'Església no es troba sols *sota* la paraula de Déu, sinó també *en* el Cos Ressuscitat del Senyor. I si és així, aleshores la carn de l'Església és la carn de Crist. I aquest realisme de la κοινωνία depèn, certament, de l'Eucaristia.¹²

A la vigília de la Pasqua, el gest habitual d'un àpat jueu rep un significat nou: Jesús proclama la seva mort i la seva esperança i, pel pa partit i el vi d'una mateixa copa, ell s'uneix als seus fins a l'extrem de la seva persona i del seu sacrifici, ell es dóna, ell s'entrega. L'Últim Sopar està estretament vinculat

7. Cf. BENET XVI, Carta encíclica *Spe salvi* (30-11-2007), n. 7.

8. Jean Marie Roger TILLARD, *Carne de la Iglesia, carne de Cristo. En las fuentes de la eclesiología de comunión* (Verdad e Imagen 131), Salamanca: Sígueme 1994.

9. Cf. J.M.R. TILLARD, *Église d'Églises. L'ecclésiologie de communion* (Cogitatio fidei 143), Paris: Cerf 1987, 312 (versió castellana: *Iglesia de Iglesias. Eclesiología de comunión* [Verdad e Imagen 113], Salamanca: Sígueme 1991, 267).

10. Salvador PIÉ-NINOT, *Eclesiología. La sacramentalidad de la comunidad cristiana* (Lux Mundi 86), Salamanca: Sígueme 2007, 219.

11. Cf. TILLARD, «Ecclésiologie de communion et exigence œcuménique», *Irén* 59 (1986) 218.

12. Cf. TILLARD, «Ecclésiologie de communion et exigence œcuménique», 221.

a l'hort de Getsemaní (Mc, Mt) o a la muntanya de les Oliveres (Lc). Per això, l'Eucaristia de l'Església, que obeeix al manament del Senyor donat a l'Últim Sopar, és el sagrament de la Passió del Senyor.¹³ Certament, Jesús vol que copsem i acceptem la necessitat de la seva mort com a acte decisiu per a confirmar la seva veritat (cf. Lc 24,26).¹⁴

Al quart evangeli, el buit deixat per la manca d'un relat de la institució és omplert, tot i l'absència de terminologia eucarística, per la llarga secció que obre el rentament de peus. Si en el sermó del pa de vida (Jn 6), sense cap esment de l'Últim Sopar, l'accent es posa en l'estada de Jesús en el creient i del creient en Jesús (Jn 6,56), en els discursos de comiat, aquesta estada recíproca (Jn 14,20-23; cf. Jn 15,4; 17,21-23-26) s'associa amb la renúncia a si mateix (Jn 13,27-38; cf. Jn 15,13; 1Jn 3,16) de part del deixeble, ànima del manament *nou* (Jn 13,34; 1Jn 2,8) d'un amor fratern concret, que passa a través del servei profèticament significat pel rentament de peus (Jn 13,14-15; cf. 1Jn 3,16-20). La comunitat joanniana viu d'aquesta presència activa i radiant del qui ha retornat al Pare, feta possible gràcies al do de l'Esperit que també permet de recordar-se dels *acta et dicta* de Jesús (Jn 14,26). Sense caure en el concordisme, però, convé notar la relació convergent entre la visió joanniana de l'estada gràcies a menjar el pa que és carn (σάρξ) de Crist i la doctrina paulina de la incorporació a Crist gràcies a la participació al pa que és cos (σῶμα) de Crist. Mentre que, en aquesta comunió amb Crist, el quart evangeli és atret sobretot per la unitat eterna amb el Pare, Pau nota més el realisme de la fraternitat humana. Segons la tradició, seran pròpiament tots dos els dos registres de la *res* eucarística; l'Orient insistirà més en el registre joannià i l'Occident en el paulí.¹⁵

I com a memorial de la mort i resurrecció del *Logos* encarnat en Jesús de Natzaret, l'Eucaristia es fa present on es barregen dues afirmacions de la 1Jn:

Hem conegut l'amor pel fet que Jesucrist ha donat la seva vida per nosaltres. Per això, també nosaltres hem de donar la vida pels germans (1Jn 3,16).

En l'Eucaristia se celebra el sacrifici del Senyor (el do de la seva vida pels altres) que fructifica plenament en les sarments que es mantenen unides al cep en el fet de donar la pròpia vida pels altres. L'Eucaristia és inseparable del que Déu més estima: un poble que s'enfronta amb la misèria humana, un poble en permanent exercici de la solidaritat i al servei dels altres, girat envers els altres,

13. Jaume FONTBONA, *La Cena del Señor, misterio de comunión* (BL 32), Barcelona: CPL 2007, 60.

14. P. SEQUERI, *Teología fundamental. La idea de la fe* (Lux Mundi 87), Salamanca: Sígueme 2007, 126.

15. FONTBONA, *La Cena del Señor, misterio de comunión*, 186-187.

sobretot envers els abandonats, que són els preferits de Déu (cf. Jm 2,5).¹⁶ El professor Sequeri estaria d'acord, doncs, en afirmar que la Cena del Senyor, absorbint les figures veterotestamentàries de l'aliança i l'alliberament, simbolitza l'entrega del Senyor.¹⁷ O en altres paraules seves, l'Eucaristia és la institució figurada de l'entrega personal de Déu en Jesús.¹⁸

3. El *Logos* correspon a l'espera i al desig de Déu *com ha de ser*. El fet de l'entrega amorosa del Fill, fins a l'extrem (Jn 13,1; pregària eucarística IV) marca la justícia de Déu *com ha de ser*.

Déu no pot restar impassible davant la mort i el sofriment dels qui estima, ni davant la injustícia que brolla del mal i del pecat. L'autèntica bellesa de Déu la trobem en el rostre de Jesús de Natzaret, davant d'aquell jueu desfigurat que Pilat presenta al seu poble, tot assenyalant-lo com l'Home (ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος; *ecce homo*; Jn 19,5b), i reconeixent-lo com a Rei, rei de la creació, rei dels sense nom, rei dels pecadors, rei dels pobres.

En la identitat de Jesús es manifesta la veritat de Déu, però en el fet impensable de ser el Fill i de ser l'Home que s'entrega fins a una mort de creu. La mort lliurement acceptada per Jesús confirma la seva voluntat de contestar tota pretensió de verificar la veritat de Déu sense tenir en compte la forma d'entrega incondicional quant a l'home. En definitiva, desxifrar la mort de Jesús, això sí, en el sentit volgut per ell mateix, és la condició necessària perquè entenguem la forma de la seva presència actual en la història com a do de l'Esperit,¹⁹ que se'ns manifesta sacramentalment en la carn de l'Església.

En la mateixa carn de Crist, també trobem la bellesa que Déu ens manifesta. Davant d'aquesta bellesa podem sentir l'emoció creativa de deixar-nos-en omplir del seu perfum; és a dir que la mateixa olor del Crist sigui la nostra mateixa olor.

En la línia de sant Anselm, el beat Antoine Chevrier (prevere del segle XIX, contemporani del rector d'Ars) pregava:

¡Oh Verb! ¡Oh Crist!
 ¡Què bonic sou! ¡Què gran sou!
 ¿Qui sabrà conèixer-vos? ¿Qui podrà comprendre-us?
 Feu, oh Crist, que jo us conegui i que us estimi.
 Ja que vós sou la llum, deixeu arribar un raig d'aquesta llum divina
 sobre la meua pobre ànima, perquè pugui veure-us i comprendre-us.

16. FONTBONA, *La Cena del Señor, misterio de comunión*, 225.

17. Cf. P. SEQUERI, *Teología fundamental. La idea de la fe*, 211.

18. *Ibid.*, 211.

19. Seguim: P. SEQUERI, *Teología fundamental. La idea de la fe*, 146-147.

Poseu en mi una gran fe en vós, perquè totes les vostres paraules siguin per a mi altres tantes llums que m'il·luminin i em facin anar cap a vós, i seguir-vos, en tots els camins de la justícia i de la veritat.

¡Oh Crist! ¡Oh Verb!

Vós sou el meu Senyor i el meu sol i únic Mestre.

Parleu, jo vull escoltar-vos i posar la vostra paraula en pràctica. Vull escoltar la vostra divina paraula, perquè ve del cel. Vull escoltar-la, meditar-la, posar-la en pràctica, perquè en la vostra paraula hi ha la vida, l'alegria, la pau i la felicitat. Parleu, Senyor, vós sou el meu Senyor i el meu Mestre i no vull escoltar-vos sinó a vós (VD 108).²⁰

4. I finalment notar la crítica a la religió feta des de la pròpia religió, que trobem a l'Evangeli de Jesús perquè resplendeixi *la fe que salva* en relació amb l'experiència religiosa universal.²¹ Els miracles (δυνάμεις) de Jesús ens parlen d'ell mateix i de Déu,²² és a dir ens revelen la seva paraula i la seva acció, i alhora són una clara crítica a la religió, és a dir a la manera tradicional i universalment compartida del que és sagrat. Ara i ací el sagrat és l'altre, l'home malferit, el pecador, el delinqüent, el proscrit.

Els miracles també evidencien el caràcter irrevocable de la revelació de Déu en Jesús, la felicitat plena és regalada a l'ésser humà ferit, envilit, separat, empresonat en la seva condició pecaminosa. Ací rau l'σκάνδαλον, l'altra cara del θαῦμα («admiració»; Lc 8,25).

El professor Sequeri ens ha recordat que «l'Evangeli de Jesús, l'Evangeli de Déu que és Jesús, interpel·la l'evidència d'un *logos* perfectament intel·ligible i ontològicament corresponent en l'espera i en el desig de Déu *com ha de ser*. En el gest de donar, rescatar, restituir la vida a la seva justícia, resplendeix sempre la veritat del fonament: aquella que justifica l'ésser del món i el destina a la vida de Déu».

Per tant, la crítica cristològica de la religió apunta a la vida i l'acció segons la justícia de Déu. En aquesta experiència trobarem la bellesa que resplendeix del mateix Crist. I aquesta és la nostra fe i la nostra esperança, on hi dipositem el nostre amor.

20. A. CHEVRIER, *El sacerdote según el Evangelio o el verdadero discípulo de Nuestro Señor Jesucristo*, Bilbao: Desclee de Brouwer ¹1984, 108. (N'hi ha versió catalana a Clàssics del Cristianisme).

21. SEQUERI, *Teología fundamental. La idea de la fe*, 144. Sequeri anomena *la fe que salva* a la conversió personal del cor (μετάνοια) de tot home que no és el Fill Jesús, a la veritat del *abba*-Déu instituïda històricament en Jesucrist com a arquetipus i principi; viu i s'edifica en l'exercici confiat de l'ἀγάπη de Déu (relació filial i sol·licitud fraterna). I aquest exercici correspon objectivament a la configuració de l'home segons Jesucrist, el símbol real del qual és instituit en l'objectivitat històrica del seu seguiment/imitació (p. 149).

22. Cf. Jaume FONTBONA, *Els miracles. Què diuen de Déu i de Jesús* (Emaús 77), Barcelona: CPL 2007.

El mateix Crist mort i ressuscitat ens va al davant, n'és el camí, n'és l'esperança contra tota esperança, però no està sol, atès que és impensable sense el seu Cos, l'Església; per això la Carta als Hebreus ens exhorta:

Així, doncs, també nosaltres, envoltats d'un núvol tan gran de testimonis, traquem-nos tot impediment, i el pecat que tan fàcilment ens subjecta, i llancem-nos a córrer sense defallir en la prova que ens és proposada. Tinguem la mirada fixa en Jesús, el qui ens ha de guiar pel camí de la fe i el qui la porta a la plenitud (He 12,1-2).

Jaume FONTBONA
Martí i Molins, 43-45
E – 08027 BARCELONA
E-mail: jfontbona@teologia-catalunya.cat